

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 8. 2024, sp. zn. 26 Cdo 2716/2023, ECLI:CZ:NS:2024:26.CDO.2716.2023.1

Číslo: 44/2025

Právní věta:

Pravidla obsažená v § 1805 odst. 2 o. z. dopadají i na úroky z prodlení podle § 1970 o. z.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 05.08.2024

Spisová značka: 26 Cdo 2716/2023

Číslo rozhodnutí: 44

Číslo sešitu: 7

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Úroky, Úroky z prodlení

Předpisy: § 1805 odst. 2 o. z.
§ 1970 o. z.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobkyně proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 13. 4. 2023, sp. zn. 70 Co 92/2023.

I. Dosavadní průběh řízení

1. Žalobkyně se domáhala žalobou podanou 1. 5. 2021 zaplacení celkem částky 262 559,60 Kč s příslušenstvím v podobě smluvního úroku z prodlení ve výši 0,25 % denně od 2. 5. 2018 do zaplacení z jednotlivých dlužných částek z titulu dlužného podnájemného a nákladů spojených s uplatněním pohledávky ve výši 5 x 1 200 Kč.

2. Obvodní soud pro Prahu 9 (soud prvního stupně) rozsudkem ze dne 31. 1. 2023, č. j. 19 C 84/2022-99, uložil žalovaným povinnost zaplatit žalobkyni do tří dnů od právní moci rozsudku úrok z prodlení ve výši 0,25 % denně z tam uvedených částek za tam uvedené období a náklady spojené s uplatněním pohledávky ve výši 6 000 Kč s tím, že plněním jednoho ze žalovaných zaniká povinnost ostatních žalovaných v rozsahu tohoto plnění (výrok I), zastavil řízení ohledně částky 262 559,60 Kč (výrok II) a rozhodl o nákladech řízení účastníků (výrok III).

3. K odvolání žalovaných Městský soud v Praze (odvolací soud) rozsudkem ze dne 13. 4. 2023, č. j. 70

Co 92/2023-115, rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I v napadeném rozsahu úroku z prodlení změnil tak, že žalobu zamítl co do úroku z prodlení v kapitalizované výši 267 248,39 Kč, jinak jej v tomto výroku co do úroku z prodlení v kapitalizované výši 453 878,98 Kč potvrdil (výrok I); současně rozhodl o nákladech řízení účastníků před soudy obou stupňů (výrok II).

4. Odvolací soud vyšel z toho, že dne 1. 5. 2018 účastníci uzavřeli Smlouvu o podnájmu bytu sloužícího k podnikání (dále jen „Smlouva“), že žalované 1) jako podnájemkyni vznikl na podnájemném za období od 1. 5. 2018 do 15. 9. 2018 dluh ve výši 210 713,90 Kč a že žalovaní 2) a 3) jsou ručiteli za závazky žalované 1). V průběhu řízení před soudem prvního stupně žalovaní dlužnou jistinu uhradili a co do zbývajících částky 51 845,70 Kč vzala žalobkyně žalobu zpět. Úrok z prodlení byl ve Smlouvě sjednán ve výši 0,25 % z dlužné částky denně; rozsah povinnosti k jeho placení byl mezi stranami sporný.

5. Po právní stránce soudu prvního stupně vytkl, že za situace, kdy žalovaní uhradili celou dlužnou jistinu, a byla tudíž známa doba, po kterou byla žalovaná 1) s plněním své povinnosti v prodlení, přiznal žalobkyni úrok z prodlení, aniž jej kapitalizoval. V kapitalizované podobě úrok z prodlení činí celkem 721 127,37 Kč za období od 2. 5. 2018 do 23. 1. 2023. Shodně se soudem prvního stupně neshledal sjednanou výši úroku z prodlení rozpornou s dobrými mravy. Nesouhlasil však s jeho závěrem, podle něhož se na projednávanou věc nepoužije § 1805 odst. 2 o. z. (zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů – dále opět jen „o. z.“, resp. „občanský zákoník“). Vyložil, že z §§ 1802–1806 o. z., zařazených pod nadpis „Úroky“, nelze dovozovat, že by se nevztahovaly na úroky z prodlení upravené v § 1970 o. z. Ustanovení § 1805 odst. 1 věty první o. z. stanoví, že mají-li být plněny úroky a není-li ujednána jejich výše, platí se ve výši stanovené právním předpisem; tím je ovšem upravena pouze výše úroků z prodlení. Je proto zřejmé, že §§ 1802–1806 o. z. se vztahují i na úroky z prodlení. Tento názor navíc potvrzuje i (tam citovaná) komentářová literatura, z níž rovněž vyplývá, že k naplnění předpokladů § 1805 odst. 2 o. z. soud přihlédne z úřední povinnosti. Dodal, že dotčené ustanovení je ve vztazích mezi podnikateli dispozitivní; žalobkyně se žalovanou 1) však jeho použití ve Smlouvě nevyloučily. Proto se zabýval tím, zda žalobkyně s uplatněním svého práva bez rozumného důvodu otálela. Shrnul, že žalobu na zaplacení dlužného podnájemného za květen až září 2018 podala dne 1. 5. 2021. Podle svých tvrzení tak neučinila dříve, jelikož neměla dostatek finančních prostředků k zaplacení soudního poplatku. Nepříznivá finanční situace však u ní přetrvávala i v době podání žaloby, neboť z tohoto důvodu žádala o osvobození od placení soudního poplatku. Dovodil, že nedostatek finančních prostředků k zaplacení soudního poplatku nelze považovat za rozumný důvod pro otálení s uplatněním závazku; tato situace by měla být naopak motivem pro jeho urychlené vymáhání. K aplikaci § 1805 odst. 2 o. z. tudíž přistoupil. Ke dni 30. 4. 2021 (do podání žaloby) byly splatné úroky z prodlení ve výši 477 962,29 Kč. Vzhledem k tomu, že žalobkyně s uplatněním práva bez rozumného důvodu otálela, ztratila právo požadovat úroky z prodlení v rozsahu přesahujícím jistinu. Toto právo jí náleželo opět až od podání žaloby dne 1. 5. 2021 do konečného zaplacení, tj. v částce 243 165,08 Kč. Celkově jí lze proto přiznat úrok z prodlení v kapitalizované výši 453 878,98 Kč (do podání žaloby toliko ve výši jistiny v částce 210 713,90 + 243.165,08 Kč od podání žaloby do zaplacení). Co do této částky tedy výrok I rozsudku soudu prvního stupně potvrdil; ve zbývajícím rozsahu co do úroku z prodlení v kapitalizované výši 267 248,39 Kč jej změnil tak, že žalobu zamítl.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

6. Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně (dovolatelka) dovolání, které podle svého obsahu směřuje do měnícího zamítavého výroku v částce 267 248,39 Kč. Přípustnost dovolání opřela o § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“), s tím, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení otázek hmotného práva, které v rozhodování odvolacího soudu doposud nebyly vyřešeny. Především jde o otázku, zda se má § 1805

odst. 2 o. z. aplikovat i na úroky z prodlení. Podle jejího názoru se citované ustanovení z hlediska jazykového i systematického výkladu vztahuje pouze na úroky. Ustanovení § 1805 odst. 2 o. z. úroky z prodlení nezmiňuje a § 1970 o. z. na aplikaci § 1805 odst. 2 o. z. neodkazuje. V dotčeném ustanovení byl tedy pojem úrok použit v užším slova smyslu, nikoli v širším, zahrnujícím též úrok z prodlení. Výši úroku z prodlení stanoví § 1970 o. z.; pokud by se ovšem i na úrok z prodlení měl užít § 1805 odst. 2 o. z., stal by se § 1970 o. z. nadbytečným. Komentářová literatura navíc také upozornila na pochybnost, zda se má § 1805 odst. 2 o. z. použít též na úroky z prodlení, ačkoliv se k této variantě nakonec přiklonila. Ustanovení § 1805 odst. 2 o. z. představuje výjimku z pravidla, že věřiteli náleží úroky z jistiny; proto je třeba jej vykládat restriktivně. Zdůraznila, že jestliže dlužník nesplnil svou povinnost vyplývající ze smlouvy uzavřené s věřitelem, v důsledku čehož se věřitel dostal do finančních potíží, a dlužník zároveň po dobu několika let na svůj dluh ničeho nehradil, ani se nepokusil o narovnání, jen stěží mu lze – s přihlédnutím k § 6 odst. 2 o. z. – přiznat výhodu v podobě zbavení povinnosti zaplatit část úroků z prodlení. Pro případ, že by dovolací soud dospěl k závěru, že se § 1805 odst. 2 o. z. použije rovněž na úroky z prodlení, předložila k vyřešení také otázku, zda lze za rozumný důvod pro otálení s uplatněním pohledávky považovat nedostatek finančních prostředků věřitele. Uvedla, že v důsledku porušování povinností žalovanou 1) se dostala do tíživé finanční situace, která jí bránila v podání žaloby a zaplacení soudního poplatku. Očekávala, že žalovaní, vědomi si svých dluhů, závazek uhradí. Tak se ovšem nestalo a dovolatelka, neúspěšná se svou žádostí o osvobození od soudních poplatků, byla nucena si potřebné prostředky opatřit od třetí osoby. Je tudíž zřejmé, že svůj nárok dříve neuplatnila z ryze objektivních důvodů. Navrhla, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

III.

Přípustnost dovolání

7. Nejvyšší soud shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastnicí řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), za splnění podmínky advokátního zastoupení dovolatelky (§ 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.) a je přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť dovolacím soudem doposud nebyla řešena otázka, zda je namíste § 1805 odst. 2 o. z. aplikovat též na úrok z prodlení upravený v § 1970 o. z. Není však důvodné.

IV.

Důvodnost dovolání

8. Podle § 242 odst. 1 a 3 o. s. ř. dovolací soud přezkoumá rozhodnutí odvolacího soudu v rozsahu, ve kterém byl jeho výrok napaden. Rozhodnutí odvolacího soudu lze přezkoumat jen z důvodu vymezeného v dovolání. Je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihlédně též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Existence uvedených vad tvrzena nebyla a tyto vady nevyplývaly ani z obsahu spisu.

9. Podle § 1805 odst. 2 o. z. věřitel, který bez rozumného důvodu otálí s uplatněním práva na zaplacení dluhu tak, že úroky činí tolik co jistina, pozbývá právo požadovat další úroky. Ode dne, kdy uplatnil právo u soudu, mu však další úroky náleží.

10. Podle § 1970 o. z. po dlužníkovi, který je v prodlení se splácením peněžitého dluhu, může věřitel, který řádně splnil své smluvní a zákonné povinnosti, požadovat zaplacení úroku z prodlení, ledaže dlužník není za prodlení odpovědný. Výši úroku z prodlení stanoví vláda nařízením; neujednají-li strany výši úroku z prodlení, považuje se za ujednanou výše takto stanovená.

11. Ustanovení § 1805 odst. 2 o. z. nemělo v poměrech právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 (tj. v zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, a v zákoně č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník) obdoby.

Dřívější judikatura dovozovala, že na nepřiměřenost příslušenství nelze usuzovat z jeho celkové výše, je-li důsledkem dlouhodobého prodlení. Smluvní strana se nemohla bránit splnění povinnosti zaplatit kapitalizovaný úrok z prodlení poukazem na dobré mravy, jestliže mohla zabránit růstu celkové výše tím, že by svou povinnost, kterou nesplnila řádně a včas, splnila alespoň v co nejkratší (přiměřené) době (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2001, sp. zn. [25 Cdo 2895/99](#), uveřejněný pod č. 5/2002 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, či ze dne 23. 6. 2004, sp. zn. [33 Odo 588/2003](#)).

12. Nová právní úprava vychází z právní zásady *ultra duplum* (nebo také *ne ultra alterum tantum*), jež má původ v právu římském, a byla obsažena také v § 1335 císařského patentu č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský, ze dne 1. 6. 1811 (dále jen „Obecný zákoník občanský“). Jejím smyslem je podle důvodové zprávy k občanskému zákoníku ochrana dlužníka a motivace věřitele k tomu, aby při uplatnění své pohledávky nepostupoval liknavě, a nedal tak vzniknout úrokům, které v konečném důsledku dlužníka zatíží více než jistina samotná.

13. Z důvodové zprávy k občanskému zákoníku se také podává, že v §§ 1802–1806 zamýšlel zákonodárce obsáhnout obecnou úpravu úroků, jelikož je zde uvedeno, že „obecná úprava úroků v našem právu citelně chybí“. Úsudek, že se zmíněná ustanovení aplikují na úroky v širším smyslu, které lze chápat jakožto stranami ujednanou či zákonem stanovenou úplatu za poskytnutí peněžitých prostředků (jistiny) na určitou dobu, ať už dobrovolné (úrok v užším významu), nebo vnucené (úrok z prodlení), převládá též v komentářové literatuře [viz Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, komentář k § 1802; Hulmák, M. a kol.: Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 1335 s., s. 356–359]. Také v publikaci Bányaiová, A. Prodlení s plněním peněžitého dluhu a jeho následky, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 40 se autorka kloní k závěru, že pravidlo obsažené v § 1805 odst. 2 o. z. zakazující věřiteli pozdržet vymáhání dluhu až do doby, kdy úroky přerostou hlavní dluh, se vztahuje jak na úroky (zákonné nebo smluvní), tak na úroky z prodlení.

14. S těmito názory se dovolací soud ztotožňuje; ostatně v jejich prospěch svědčí i samotné znění § 1805 odst. 2 o. z. Z dikce tohoto ustavení totiž nelze jednoznačně dovodit, že by se snad mělo aplikovat toliko na úroky v užším smyslu. Formulace, podle níž věřitel „otálí s uplatněním práva na zaplacení dluhu tak, že úroky činí tolik co jistina“ je ryze obecná. Již na první pohled je tedy zřejmé, že zde přichází v úvahu více možných variant, mezi něž lze zařadit právě situaci, kdy věřitel již splatného a (včas) neuhrazeného dluhu dlužníka k zaplacení neupomíná, a tomu narůstá úrok z prodlení. Chtěl-li by proto zákonodárce omezit aplikaci tohoto ustanovení toliko na úrok v užším smyslu, jistě by tak za pomoci konkrétnější formulace učinil. Nadto nelze přehlédnout, že již zmíněný § 1335 Obecného občanského zákoníku pravidlo *ultra duplum* zakotvoval toliko ve vztahu k úroku z prodlení. Konečně tento názor lze dovodit i ze smyslu a účelu dotčeného ustanovení, jímž je ochrana dlužníka před excesivním nárůstem úroků v důsledku liknavého přístupu věřitele, případně vysloveně zneužití jeho práv. Jestliže § 1805 odst. 2 o. z. je sankcí za otálení věřitele s uplatněním jeho práva, pak jsou to i úroky z prodlení, které se nepochybně zvyšují. Lze tak uzavřít, že § 1805 odst. 2 o. z. je namísto aplikovat též ve vztahu k úroku z prodlení upravenému v § 1970 o. z.

15. Z § 1805 odst. 2 o. z. plyne, že právo požadovat další úroky z prodlení pozbývá věřitel, který bez rozumného důvodu otálí s uplatněním práva tak, že úroky činí tolik co jistina. Formulace „bez rozumného důvodu otálí“ jej nepochybně řadí k právním normám s relativně neurčitou (abstraktní) hypotézou, tj. k právním normám, jejichž hypotéza není stanovena přímo právním předpisem a které tak přenechávají soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností. Zákon výslovně nestanoví, z jakých hledisek má soud při posuzování uvedené otázky vycházet; úsudek soudu ovšem musí být podložen důkladnými skutkovými zjištěními a musí současně přesvědčivě dokládat, že tato zjištění dovolují – v konkrétním případě – závěr, že věřitel s uplatněním svého práva vskutku bez

rozumného důvodu otálí (srov. *mutatis mutandis* např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2012, sp. zn. [31 Cdo 717/2010](#), uveřejněný pod č. 104/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

16. O otálení půjde obecně tehdy, kdy věřitel nebude svou pohledávku vymáhat, přestože k tomu bude mít právní možnost; zejména za situace, kdy neuplatní již splatnou pohledávku či kdy pohledávku dosud nesplatnou nezesplatní (především pro neplnění povinností dlužníkem), ačkoliv je k tomu již oprávněn. Rozumný důvod pak bude představovat příkladmo ujišťování dlužníka o brzkém splnění závazku či situace, kdy věřitel bude v důvodném a podloženém očekávání, že dlužník bude schopen svůj dluh splnit později.

V. Závěr

17. V projednávané věci odvolací soud dovolatelce nepřiznal smluvený úrok z prodlení vzniklý do podání žaloby dne 1. 5. 2021 ve výši přesahující dlužnou jistinu; ode dne uplatnění práva u soudu shledal její nárok na zaplacení úroku z prodlení opět důvodným. Odkázal na § 1805 odst. 2 o. z. a uvedl, že dovolatelka s podáním žaloby na zaplacení dlužného podnájemného bez rozumného důvodu otálela. Z obsahu spisu totiž vyplývá, že žalované k zaplacení dluhu po celou dobu před zahájením soudního řízení nevyzývala (nezaslala jim ani předžalobní výzvu) a své právo uplatnila u soudu po třech letech, kdy již hrozilo promlčení (části) nároku, ačkoli žalovaná 1) dlužila podnájemné (jeho části) fakticky od vzniku jejich podnájemního vztahu. Za rozumný nepovažoval jí tvrzený důvod pro pozdní uplatnění práva spočívající v nedostatku finančních prostředků na zaplacení soudního poplatku. Měl za to, že nepříznivá finanční situace ji naopak měla vést k urychlenému vymáhání pohledávky a že ani po třech letech se na její finanční situaci nic nezměnilo (s přihlédnutím k její žádosti o osvobození od soudních poplatků). Odvolací soud tedy při aplikaci § 1805 odst. 2 o. z. postupoval souladně s výše vyslovenými závěry.

18. Za tohoto stavu lze uzavřít, že z pohledu uplatněných dovolacích námitek je napadené rozhodnutí správné. Nejvyšší soud proto – aniž ve věci nařídil jednání (§ 243a odst. 1 o. s. ř.) – dovolání jako nedůvodné zamítl [§ 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř.].